

Malkakatto

Museon kahdessa hiljattain korjatussa rakennuksessa, kala-aitassa ja hyysikässä, on tuohimalkakatto eli malkakatto. Siinä on lautojen päällä tuohikerrokset, jonka päällä ovat räystäältä harjalle ulottuvat halkaistut tai pyöreät malkapuut (kuusta tai mäntyä). Kattotyyppi on ollut käytössä 1800-luvun loppupuolelle asti, paikoin pitempäänkin.

Kala-aitan katossa on neljä tuohikerrosta ja pyöreät, halkaisemattomat malkapuut. Hyysikän katossa on kolme tuohikerrosta ja halkaistut malkapuut. Korjauksen jälkeiseksi suositukseksi hyysikkään kirjattiin seuraava ohje: noin 20 vuoden kuluttua malkapuut uusitaan, samalla lisätään neljäs tuohikerros.

Sanatietoja

malka-sana 'hirsi, parru; kattohirsi, (olki- tai tuohi)katon painona oleva puu'. Sana on balttilainen laina, kuten monet muutkin rakennusalan sanat, esim. *silta*.

Sana *malka* on ollut käytössä murteissa ja suomen kirjakielessä Agricolasta eli 1500-luvulta lähtien: *Kuinka Sinä sanot veljelles. Minä otan raiskan ulos silmästä ja ett näe Malca omas silmäs.* (Uusi testamentti 1548: Luuk. 6:41.) Myöhemmät suomennokset, esim. 1938: *Kuinka näet rikan, joka on veljesi silmässä, mutta et huomaa malkaa omassa silmässäsi?* – Viimeisin käännös, 1992: *Kuinka näet roskan veljesi silmässä, mutta huomaa, että omassa silmässäsi on hirsi.*

Ohjeet malkakaton tekemiseen ja hoitoon

Cata [talosi] Tuohell' caunimalla Peitä Malall' wahwimalla. (Jonas Mennander 1699: *Huonen-Speili*, ohjekirja).

asundo Huonesten katot ja malaat Lakaistuna pidetään (Asetus 1805d 8)

ylimalkainen-sana 'pintapuolinen' on muodostettu *malka*-sanasta 'malkojen yli menevä', esimerkiksi *Esitys oli ylimalkainen.* puh

Yleisesti on tunnettu säävertaus lumen määrästä: *Mikä Mariana malo(i)lla, se vappuna vaolla.*

piitta-sana

'poikkipuu, tukipuu, kannatinhirsi; tuhto (veneessä), (kannatinpuusta muodostuva) istuin tai penkki; kuivausorsi; paininpuu'

Sana on ollut suomen kielen kirjallisessa käytössä vuodesta 1642 lähtien (Raamattu). Se on skandinaavinen laina ja käytössä useimmissa suomen kielen murteissa.

Sanat *piitata* 'välittää' ja *piittaamaton* 'välinpitämätön' ovat ensi kerran Lönnrotin sanakirjassa 1880. Ne on yhdistetty *piitta*-sanaan, esimerkiksi: *"Hän ei piittaa asiasta*

ollenkaan.” ”Hän oli täysin piittaamaton.” – Toisaalta yhteyttä on pidetty epävarmana, mutta muutakaan selitystä sanoille ei ole.

hyysikkä-sana

käymälä, ulkokuone

Sana on käytössä etelä- ja keskipohjalaisissa murteissa, peräpohjalaismurteissa ja joillakin alueilla Kainuun murteissa.

Lähteitä

Vuorela, Toivo 1978: Kansanperinteen sanakirja.

Suomen kielen etymologinen sanakirja,

Suomen murteiden sanakirja, Kotus

Vanhan kirjasuomen sanakirja, Kotus